

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Навчально - науковий інститут екології
Кафедра екології та менеджменту довкілля

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

бакалавра

на тему

ЕКОЛОГІЧНІ ПРОЄКТИ МІСТА МЕНА ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ: РЕАЛЬНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Виконав: студент 4 курсу, групи ДЕ-42
спеціальності : 101 «Екологія»

(шифр і назва напрямку підготовки, спеціальності)

Пі автора _____ / Ілля МИЦ
(підпис) (ім'я та прізвище)

Керівник _____ / Віталій КАРПОВ
(підпис) (ім'я та прізвище)

Рецензент _____ / _____
(підпис) (ім'я та прізвище)

«До захисту допущено»

Завідувач кафедри _____ / Андрій АЧАСОВ
(підпис) (ім'я та прізвище)

Нормоконтроль _____ / Анна КОТ
(підпис) (ім'я та прізвище)

Секретар ЕК _____ / _____
(підпис) (ім'я та прізвище)

Харків – 2023 рік

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені В. Н. КАРАЗІНА

Навчально-науковий інститут екології
Кафедра екології та менеджменту довкілля
Рівень вищої освіти (освітньо-кваліфікаційний рівень) бакалавр
Спеціальність 101 Екологія

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ / проф. Андрій АЧАСОВ
підпис ім'я та прізвище

“__” травня 2022 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ (ПРОЕКТ)

_____ Іллі МИЦУ

(ім'я та прізвище)

1. Тема роботи: Екологічні проєкти міста мена чернігівської області: реальність та перспективи

керівник роботи Віталій КАРПОВ,
(ім'я, прізвище, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по університету від “03”квітня 2023 року №4301-5/646

2. Строк подання студентом роботи _____ 27 квітня 2023 р. _____

3. Перелік питань, які потрібно розробити

1. Аналітичний огляд літератури щодо екологічних проєктів, програм і заходів.
2. Аналіз екологічних проблем Менської ОТГ.
3. Вибір програм для аналізу.
4. Дослідити реалізації та аналіз програм.
5. Аналіз бюджету Менської ОТГ
6. Дослідити впливу COVID-19 та повномасштабного вторгнення на бюджет і екологічну сферу.

4. План роботи

№ з/п	Назви етапів роботи
1	Аналітичний огляд літератури щодо екологічних проєктів, програм і заходів
2	Екологічні проблеми досліджуваної території
3	Результати дослідження, аналіз програм та бюджету менської об'єднаної територіальної громади
4	Висновки

5. Дата видачі завдання 05.05.2022 р.

Студент

підпис _____

Ілля МИЦ

ім'я і прізвище

Керівник роботи

підпис _____

доц., Віталій КАРПОВ

посада, ім'я і прізвище

АНОТАЦІЯ

ЕКОЛОГІЧНІ ПРОЄКТИ МІСТА МЕНА ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ: РЕАЛЬНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Ілля МИЦ

Кваліфікаційна робота «Екологічні проєкти міста Мена Чернігівської області: реальність та перспективи» містить 46 сторінок, 3 розділи, 4 таблиці, 12 рисунків, 25 використаних джерел та 3 додатка.

Актуальність теми. Екологічні проєкти та програми це досить важливі аспекти покращення стану навколишнього природного середовища, саме вони є складовою і одним із перших етапів до створення комфортного та безпечного довкілля. Робота покликана розкрити одразу декілька тем екологічної спрямованості.

Мета. Дослідити та проаналізувати реалізацію екологічних проєктів програм і бюджет міста та громади, надати рекомендації для удосконалення надати рекомендації для покращення програм та оптимізації бюджетних витрат.

Завдання. Дослідити головні екологічні проблеми території; ознайомитись та проаналізувати екологічні програми та бюджет м. Мена; дослідити реалізацію програм; розробити рекомендації щодо програм проєктів та бюджету м. Мена

Об'єкт дослідження. Екологічні проєкти та програми міста Мена та Менської ОТГ Корюківського району Чернігівської області.

Предмет дослідження. Реалізація, перспективи та фінансування екологічних проєктів та програм міста Мена та Менської ОТГ.

Методи дослідження. Для виконання роботи застосовувалися такі методи дослідження: аналіз, синтез, опис, порівняння, бесіда, прогнозування.

Результати. Для дослідження і аналізу були вибрані три програми і бюджет м. Мена. У результаті кваліфікаційної роботи було досліджено головні екологічні проблеми території, дано рекомендації щодо збільшення фінансування екологічної сфери та оптимізації витрат.

НЕСАНКЦІОНОВАНІ СМІТТЄЗВАЛИЩА, ТПВ, РІЧКИ, ЕКОЛОГІЧНА ПРОСВІТА, ЗАЛІСНЕННЯ, ЛІСИСТІСТЬ

ANNOTATION

ENVIRONMENTAL PROJECTS OF THE CITY OF MENA, CHERNIGIV REGION: REALITY AND PROSPECTS

Illia MYTS

The qualification work "Ecological projects of the city of Mena, Chernihiv region: reality and prospects" contains 46 pages, 3 chapters, 4 tables, 12 figures, 25 used sources and 3 appendices.

Actuality of theme. Environmental projects and programs are quite important aspects of improving the state of the natural environment, they are a component and one of the first steps to creating a comfortable and safe environment. The work is designed to reveal several topics of environmental orientation at once.

Goal. Investigate and analyze the implementation of environmental project programs and the budget of the city and community, provide recommendations for improvement, provide recommendations for improving programs and optimizing budget expenditures.

Task. Investigate the main ecological problems of the territory; familiarize yourself with and analyze the environmental programs and budget of the city of Mena; to investigate the implementation of programs; to develop recommendations regarding project programs and the budget of the city of Mena

Object of study. Ecological projects and programs of the city of Mena and the Menska OTG of the Koryukiv district of the Chernihiv region.

Subject of study. Implementation, prospects and financing of environmental projects and programs of the city of Mena and the Menska OTG.

Research methods. The following research methods were used to perform the work: analysis, synthesis, description, comparison, conversation, forecasting.

The results. Three programs and the budget of the city of Mena were selected for research and analysis. As a result of the qualification work, the main environmental problems of the territory were investigated, recommendations were given to increase financing of the environmental sphere and optimize costs.

**UNAUTHORIZED LANDFILLS, MSW, RIVERS, ENVIRONMENTAL
CLEARANCE, AFFORESTATION, FORESTRY**

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	7
ВСТУП	8
РОЗДІЛ 1. АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ ЩОДО ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОЄКТІВ, ПРОГРАМ І ЗАХОДІВ	9
РОЗДІЛ 2. ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ МЕНСЬКОЇ ОТГ	12
РОЗДІЛ 3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ, АНАЛІЗ ПРОГРАМ ТА БЮДЖЕТУ МЕНСЬКОЇ ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	17
3.1 Аналіз «програми благоустрою та озеленення територій населених пунктів Менської міської територіальної громади на 2021 рік»	17
3.2 Аналіз «програми розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення малих річок та водойм на території менської міської територіальної громади»	22
3.3 Аналіз «програми заліснення малопродуктивних земельних угідь Менської територіальної громади на 2022-2025 роки»	27
3.4 Аналіз бюджетних витрат Менської міської ради	31
ВИСНОВКИ.....	39
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	40
ДОДАТКИ.....	43

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ТПВ – тверді побутові відходи

ОТГ – об'єднана територіальна громада

ХСК – хімічне споживання кисню

ГДК – гранично допустима концентрація

ВСТУП

Актуальність теми. Екологічні проєкти та програми це досить важливі аспекти покращення стану навколишнього природного середовища, саме вони є складовою і одним із перших етапів до створення комфортного та безпечного довкілля. Загалом в україномовній науковій літературі на даний момент не розглядається та не досліджуються поєднання різних проєктів та програм екологічного напрямлення. Зазвичай екологічні програми та проєкти, що стосуються окремих компонентів. Наприклад, очищення річок, заліснення лісів, благоустрою та озеленення навколишнього природного середовища розглядаються порізно. Тому робота покликана розкрити одразу декілька тем екологічної спрямованості.

Мета. Дослідити та проаналізувати реалізацію екологічних проєктів програм і бюджет міста та громади, надати рекомендації для удосконалення надати рекомендації для покращення програм та оптимізації бюджетних витрат.

Завдання. 1. Дослідити головні екологічні проблеми території

2. Ознайомитись та проаналізувати екологічні програми, проєкти та бюджет м. Мена.

3. Дослідити реалізацію проєктів та програм м. Мена

4. Розробити рекомендації щодо програм проєктів та бюджету м. Мена

Об'єкт дослідження. Екологічні проєкти та програми міста Мена та Менської ОТГ Корюківського району Чернігівської області.

Предмет дослідження. Реалізація, перспективи та фінансування екологічних проєктів та програм міста Мена та Менської ОТГ Корюківського району Чернігівської області.

Методи дослідження. Для виконання роботи застосовувалися такі методи дослідження: аналіз, синтез, опис, порівняння, бесіда, прогнозування.

РОЗДІЛ 1. АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ ЩОДО ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОЄКТІВ, ПРОГРАМ І ЗАХОДІВ

Досліджувані матеріали до цієї теми роботи є досить різношерстими, в роботі піднімається питання і утилізації відходів, і заходів благоустрою та озеленення, і очищення та покращення стану річок, і заліснення територій. Загалом, певні питання з кожної теми піднімаються у роботах таких авторів: Логутова, Руденко, Швець, Сафранов, Шаніна, Приходько, Філатова, Полянський, Полянська, Свередюк, Івчук, Бєдункова, Федорчук, Ткач, Патлай, Журова, Гайда та інші.[6,11,22,23,25]

Одною з великих складових міст є поводження з ТПВ, часто ці складові є проблемними і потребують нагального вирішення. Радикальним підходом, описаним в роботі «Інноваційні проекти як інструмент рішення екологічних проблем промислових міст» Логутової є рішення екологічних проблем через комплексний підхід, який включає: реалізацію на промислових та комунальних підприємствах екологічних та енергозберігаючих технологій і в першу чергу реалізація проекту будівництва заводу переробки побутових відходів. [11] Авторка роботи зазначає, що запропоновані засоби дозволять не поширювати територію сміттєзвалищ та використовувати землі за їх прямим призначенням. В роботі визначено, що в промислових містах, головним джерелом шкідливих викидів є промислові підприємства. Реалізація інноваційних екологічних проектів на металургійних комбінатах м. Маріуполя дозволила значно зменшити шкідливі викиди та знизити екологічне навантаження на навколишнє середовище. Визначено, що рішення проблеми поводження з ТПВ потребує комплексного підходу, який включає реалізацію на промислових і комунальних підприємствах екологічних та енергозберігаючих технологій щодо утилізації та переробки промислових і побутових відходів та будівництво сміттєпереробного підприємства.[11]

На думку Сафранова Шаніни, Приходько, Філатової кардинально змінити ситуацію у сфері поводження з ТПВ можливо за допомогою кластерного підходу.

Так, зазначається, що принцип диференціації потоків ТПВ, покладений в основу концепції управління та поводження з ТПВ міських агломерацій, являється ключовим і при формуванні структури кластера поводження з ТПВ. [22] Кластер «Поводження з ТПВ» можна визначити як регіональну просторовоорганізовану сукупність промислово-виробничих суб'єктів і пов'язаних з ними комерційних і некомерційних організацій, цільова функція якої спрямована на досягнення і підтримку конкурентоспроможності території в умовах раціонального використання вторинних матеріально-енергетичних ресурсів, вилучених з ТПВ з метою повторного включення у господарський обіг та, як наслідок, забезпечення екологічно безпечного середовища існування. Основний принцип формування кластера підприємств по переробці відходів – принцип спільності процесів утворення відходів з матеріальних ресурсів і спільності регіональної законодавчої бази, що регламентує поводження з відходами. Загалом, роботі описується та пропонується запровадження нової системи управління з ТПВ, за допомогою якої можна було б подолати проблему поводження відходів.[22]

В роботі Івчука та Бедункової «Обґрунтування проекту вилучення донних відкладів річки в системі екобезпеки регіону» іде мова про очищення річки Устя від донних відкладів шляхом їх прямого вилучення.[6] Так, в дослідженні було відібрано проби донних відкладів та досліджено на предмет збільшених концентрацій важких металів. Результати досліджень показали, що концентрація важких металів в 2018 зростає порівняно з 1994.[6] Рішенням для очищення річки стало видалення донних відкладень, шляхом проведення механізованого очищення русла річки за допомогою спеціальних технічних рішень. Поліпшення стану водного об'єкту планувалось зробити за допомогою машини амфібії «Труксор», що має енергетичну незалежність та продуктивність на рівні екскаватора. Як зазначають автори, її перевагами є робота у важкодоступних місцях та можливість транспортування вилученого мулу по воді. [6]

У статті «Сортовипробування лісових порід в Україні» описується розвиток сортовипробування лісових порід в Україні. Автори Патлай, Журова, Гайда і Руденко описують розроблену методологію сортовипробування та наводять основні положення щодо класифікації сортів лісових порід, строків їх

випробовування, організації діляночного сортовипробування, методики конкурсного виробничого випробовування, сортоконтролю та обліку.[23] На підставі багаторічних досліджень науковців у різних природних зонах України авторами виділено близько 200 сортів-кандидатів основних лісоутворювальних порід, які представляють кращі природні сорти, штучні сорти, синтетичні сорти та гібриди. У результаті проведеного авторами детального аналізу існуючих сортів у 1993-1995 роках до державного реєстру (районування) було внесено 23 сорти аборигенних та інтродукованих лісових порід і 64 сорти-кандидати запропоновано для державного сортовипробування. Ці породи дерев мають набагато кращі характеристики в плані росту(ростуть на 17-75% швидше) та краще пристосовуються до нових природних умов.[23]

Ткач у своїй роботі «Ліси та лісистість в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку» пише про необхідність поступового переходу на принципи управління, що ґрунтуються на типах водозборів та їхній ієрархічній підпорядкованості.[25] Це потребуватиме розробки нової нормативної та законодавчої бази для всієї системи управління природними ресурсами. Перехід до організації управління лісами на основі принципу вододілів є довгостроковим завданням. Автор наголошує на необхідності закласти основи басейнового і ландшафтного лісокористування. Ця проблема визначається як міжсекторальна і може бути вирішена тільки на національному рівні. Ткач вказує на необхідність розроблення пакета відповідних нормативних і законодавчих документів, що регулюють господарську діяльність, пов'язану зі змінами в землеволодінні та переходом до багатоступеневого виробництва. [25]

РОЗДІЛ 2. ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ МЕНСЬКОЇ ОТГ

Менська об'єднана територіальна громада — територіальна громада, чка знаходиться в Корюківському районі Чернігівської області. Центр — місто Мена. Населення громади на момент 2021 року — 27 023 особи, площа — 1.026,1 км² Включає в себе 39 населених пунктів та 20 колишніх сільських рад. [20]

Як зазначає Менська міська рада в громаді відносно чисте природне середовище, загалом, наявна висока привабливість природи (зоопарк, річки, природньо цінні території). На території громади знаходиться низка заповідників загальнодержавного та місцевого значення, а також пам'ятки природи та заповідні території місцевого значення. Найвідоміший з них — це зоопарк загальнодержавного значення «Менський» (площа 9 га, що управляється місцевою владою). У зоопарку мешкають 560 тварин із приблизно 120 видів, 17 з них занесені до «Червоної книги». На території громади, крім цього, знаходяться: зоологічний заказник національного значення «Комаретський»; заповідні території: урочища «Макошине» та «Стольненське»; пам'ятка садово-паркового мистецтва «Стольненський парк»; пам'ятка природи «П'яний або танцюючий ліс».[20]

Основним ресурсом регіону є земля, переважно чорнозем. Її родючість дещо нижча, ніж на півдні, але вона все ще придатна для великомасштабного сільськогосподарського виробництва, 78% її території використовується для сільськогосподарської діяльності. Кліматичні умови сприятливі для вирощування сільськогосподарських культур, з високою вологістю та відсутністю необхідності у зрошенні, що робить їх вирощування дешевшим, ніж на півдні України.

У громаді працює близько 30 середніх сільськогосподарських підприємств, які займаються вирощуванням зернових та олійних культур, зберіганням злаків та розведенням м'ясної та молочної худоби.[20] Існує великий потенціал для розвитку переробних підприємств агропродовольчої сфери. Проте разом з цим виникають несприятливі екологічні наслідки, через аграрну діяльність, а саме через використання значної кількості добрив та пестицидів. Головна небезпека пестицидів полягає в тому, що вони потрапляють у біологічний цикл, згодом і

потрапляють в організм людини і тварин. Токсичність пестицидів небезпечна для всіх організмів, які найбільш істотно токсично діють на людину і теплокровних тварин містять хлорорганічні та фосфорорганічні пестициди.

Для хлорорганічних та триазинових пестицидів гниття є важливою передумовою для їх міграції по профілю ґрунту, також у прилеглі середовища, що може загрозжувати природним біогеоценозним спільнотам, а також існуванню людини. Тому оцінка стану забруднення ґрунту має велике екологічне значення. Пестициди на поверхнях ґрунту, можуть бути змитими у глибші шари та підземні води і переходити у водойми у вигляді поверхневого стоку, потім з'являючись у формі капілярного підйому ґрунтових вод або при обробітку ґрунту з обернення пласту призводити до входження в атмосферу і при Випаровуванні або пилу під час вітрової ерозії ґрунту, через рослини мігрує в тварин і людину. [8]

Основні негативні екологічні наслідки використання пестицидів можна виділити такі:

- їх здатність накопичуватися в ґрунті та транспортуватися живими організми трофічного ланцюга;
- знижена біологічна продуктивність і деградація нормальної функції ґрунтових мікроорганізмів;
- зменшення інтенсивності процесу самоочищення ґрунту;
- здатність накопичуватися в річках і підземних водах;
- гальмують біохімічні процеси і перешкоджають природним чином відновити родючість;
- призводять до втрати смакових якостей та харчової цінності продуктів сільськогосподарського виробництва.

Використання великих доз добрив веде до зниження якості продукції, Підземні води - призводять до забруднення прилеглих річок і водойм. Збільшення використання мінеральних добрив дало можливість підвищити урожай серед сільськогосподарських культур, на тій же самій площі для їх вирощування, але наступні спроби збільшення їх доз уже не сприяли зростанню урожаю.[8]

Стан повітря та води в громаді задовільний; немає серйозних джерел забруднення, але проблеми в цій сфері наявні. Значну частину забруднення

атмосферного повітря викликають стаціонарні джерела викидів - застаріле обладнання та технології промислових та сільськогосподарських підприємств. У 2019 р. викиди від стаціонарних джерел забруднення склали 608,7 тон, тобто на 71,3 т (10,4%) менше, ніж у 2018 р. На них припадає приблизно 2,2% викидів області.[20]

Через відсутність комплексної системи поводження з сміттям та його роздільного збирання одним з найбільших забруднювачів навколишнього середовища є тверді відходи. У 2019 році на території громади було утворено 3552 тони відходів (15109 м³).[20] Офіційно зареєстрований полігон Менщини є досить небезпечним, адже, відсутні на території сміттесортувальне обладнання та сміттєпереробний завод. Часто люди утворюють сміттєзвалища в різних місцях, зазвичай це найближчі до населених пунктів, лісові смуги, яри вздовж стежок, узбіччя ці території підпадаються під вплив токсичних речовин, в місцях скупчення відходів гине мікробіота та отруюється ґрунт, а поселення можуть одержувати забруднену воду та різкий запах від випарів у атмосферу [12]

В громаді наявний незначний рівень забезпечення каналізацією(14%), призводить до забруднення навколишнього природного середовища. Рослини та дика природа, що живуть у забрудненій воді або навколо неї, часто накопичують токсини та патогени, які знаходяться в стічних водах. Прісноводні екосистеми, включаючи озера, річки, струмки та підземні резервуари, мають вирішальне значення для здоров'я та виживання людини, оскільки вони забезпечують необхідну питну воду та білок. Так як люди живуть поблизу цих екосистем і часто використовують їх для утилізації відходів, системи прісної води особливо чутливі до забруднення стічними водами. Забруднення стічними водами в прісноводних екосистемах збільшує концентрацію та передачу хвороботворних мікроорганізмів людини, які, за оцінками, спричиняють 829 000 смертей на рік в світі. Забруднення стічними водами також збільшує частоту отруєння важкими металами як у людей, так і у риби.[2]

У сильно забруднених прісноводних районах скидання стічних вод призводить до небезпечно низького рівня кисню, оскільки бактерії розкладають все більшу кількість органічних речовин і зменшують доступний кисень. Без

достатньої кількості кисню виникають мертві зони. Риба відчувають стрес, який зв'язаний із низьким вмістом кисню або його повною відсутністю, стають більш сприйнятливими до хвороб, і велика загибель риби та мідій стає звичайним явищем. Прісноводні тварини, такі як риба, мідії та комахи, також демонструють підвищений рівень ендокринних руйнівників у водах із високим рівнем забруднення стічними водами.[2]

Часто вважається, що забруднення стічними водами найчастіше впливає на водні екосистеми, оскільки вода зазвичай є першим вибором для утилізації людських відходів. Проте забруднення стічними водами також впливає на наземні системи, дику природу та людей, які там мешкають. Наприклад, використання стічних вод як добрива та для зрошення орних земель є звичайною практикою в усьому світі. Оскільки ці стоки, як правило, не очищуються, і враховуючи ймовірну присутність важких металів, фармацевтичних препаратів, ендокринних руйнівників, вуглеводнів тощо, це становить потенційну загрозу як для людей, так і для природи.[2]

Великою проблемою Менщини є низька екологічна обізнаність. Проблема може призвести до неправильного поводження з відходами. Якщо мешканці не знають, як правильно поводитись з відходами, то відходи можуть бути викинуті у природне середовище, що не одноразово траплялося на території Менщини.

Низька екологічна обізнаність може призвести до неправильного використання ресурсів. Якщо мешканці не знають, як заощадити енергію та воду, то можуть використовувати їх надмірно, що не тільки призведе до збільшення рахунків за комунальні послуги, але й до забруднення навколишнього середовища та зменшення запасів цих ресурсів.

Низька екологічна обізнаність може призвести до небезпеки для здоров'я людей. Часто мешканці не знають, які речовини є шкідливими для здоров'я та як їх уникнути і можуть випадково стикнутись з ними у повсякденному житті. Наприклад, шкідливі речовини можуть міститися у хімічних засобах для прибирання, косметичці, або навіть у їжі.

Проблемою зі екологічної свідомістю, яка дуже негативно себе проявляє це – спалення сухої рослинності, а часто буває і неконтрольоване спалення.

Випалювання рослинності та залишків опалого листя має негативний вплив на здоров'я населення, особливо на дихальну та серцево-судинну систему. З димом у повітря виходять діоксини – одні з найбільш отруйних для людини речовин. Приміром, одна тонна тліючого листя прирівнюється до тридцяти кілограмів чадного газу.[10] Неконтрольоване спалення сухої рослинності на великій території може становити велику загрозу екосистемам та організмам, які мешкають в межах простору, де ведеться спалення трави. Спалення відносно невеликої території сухої рослинності може переростати у великі пожежі, які буде не можливо загасити без допомоги ДСНС України.

Лісові екосистеми відіграють важливу роль в забезпеченні стабілізування і відновлення природної рівноваги біосфери. В Україні на засадах сталого розвитку набуває загальнодержавного значення проблема лісокористування та відтворення лісів.

Територія Менщини заліснена всього на 9%, в той час як залісненість Чернігівської області становить 20,9%, а оптимальні показники для області – 21,3%.[5] Досягнення оптимальних показників лісистості території сприяє зниженню можливості виникнення небажаних явищ:

- ерозійним процесам ґрунтів;
- обмілінню та забрудненню річних водойм;
- опустелюванню територій.

Ліси є потужним акумулятором вуглецю. Негативні наслідки від парникового ефекту значно зменшуються.[25]

Проблемним моментом є знищення цілих лісів. Захворюваність дерев є однією з головних причин знищення лісів. За цим потрібно постійно слідкувати і вирубувати хворі дерева, адже інакше може вимерти цілий ліс. Не можна забувати також про лісові пожежі. Постійне зростання рекреаційного навантаження на ліси підвищує рівень небезпеки виникнення пожеж. Також з боку населення все частіше відбуваються грубі порушення техніки пожежної безпеки, в тому числі через самовільне спалення сухої рослинності. [9]

Результати досліджень щодо проблем Менської ОТГ було опубліковано на всеукраїнській конференції Ecology is a priority.[1]

РОЗДІЛ 3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ, АНАЛІЗ ПРОГРАМ ТА БЮДЖЕТУ МЕНСЬКОЇ ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

У межах проведення дипломної роботи було зроблено такі дії:

- Опрацьовано та проаналізовано екологічні програми м. Мена та новини, які були зв'язані з реалізацією цих програм.
- Проведено 2 бесіди з головою відділу земельних відносин, агропромислового комплексу 27.03.2023 і 24.04.2023. Двадцять четвертого квітня також була проведена бесіда з представником ДП «Менарайагролісництво», остання бесіда в рамках дипломної роботи була проведена 25.04.2023 з виконуючою обов'язки голови відділу житлово-комунального господарства, енергоефективності та комунального майна.
- Створено: на основі даних програми «розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення малих річок та водойм на території Менської міської територіальної громади» картосхему річок, які плануються покращити, картосхему лісових угідь на основі бесіди лісничим ДП «Менарайагролісництво» та картосхему розміщення сміттєзвалищ на основі бесіди з в. о. голови комунального відділу.
- Проаналізовано фінансові аспекти забезпечення програм.
- Проаналізовано вплив пандемії коронавірусу та повномасштабної війни на фінансову складову програм.

3.1 Аналіз «програми благоустрою та озеленення територій населених пунктів Менської міської територіальної громади на 2021 рік»

В 2021 році 26 березня було затверджене рішення про прийняття проєкту «Про заходи по благоустрою та озелененню територій населених пунктів Менської міської територіальної громади на 2021 рік». Документ постановляв:

- Взяти участь у проведенні весняно-літньої та осінньої акцій з благоустрою та озеленення населених пунктів Менської міської територіальної громади «За

чисте довкілля» та днів благоустрою; постійно проводити роботу з благоустрою та санітарної очистки розподілених територій.[16] Такі акції та роботи можуть покращити естетичний стан населених пунктів, крім естетичного аспекту висадка рослинності під час акцій та робіт може зменшувати шумове забруднення та сприяти покращенню здоров'я людей. Прибирання територій зможуть зменшити кількість забруднюючих агентів на території, де проводиться благоустрій.

- Протидіяти утворенню стихійних сміттєзвалищ, а у разі виникнення та ідентифікації таких звалищ проводити роботи по їх знищенню.[16] Цей пункт є надзвичайно важливим, адже протидія несанкціонованим сміттєзвалищам прямим чином впливає на здоров'я людей і навколишнє середовище. Звалища чинять негативний вплив на лісові екосистеми і особливо небезпечні для санітарного стану ґрунтів і водойм. Загроза не тільки для довкілля, а й для здоров'я людей і населення. Коли відходи розкладаються, вони виділяють токсичні сполуки, які чинять негативний вплив на всі живі організми. Відходи та навколишній ґрунт є живильним середовищем для великої кількості хвороботворної мікробіоти.[4]

- Розміщувати на входах до кладовищ в м. Мена та спільно з старостами старостинських округів на входах до кладовищ оголошення про негативний вплив на навколишнє середовище штучних пластмасових квітів, вінків, корзиночок. [16] Завдяки таким мірам, кількість пластику на кладовищах буде зменшена, а отже кількість використаних та викинутих штучних квітів, віночків, корзиночок скоротиться, що позитивним чином вплине на довкілля, особливо, якщо на могилах люди будуть саджати живі квіти.

- Виконавчому комітету Менської міської ради постійно проводити роз'яснювальну роботу з населенням щодо дотримання Правил благоустрою територій населених пунктів Менської міської територіальної громади.[16] Роз'яснювальна робота з правил дотримання благоустрою є важливою справою, яка в подальшому може призвести до покращення екологічної обізнаності громадян, покращенні умов проживання жителів та створенні комфортного і сприятливого простору для життя. Важливим питанням є яким чином буде проводитись роз'яснювальна робота з населенням щодо дотримання Правил благоустрою територій населених пунктів Менської міської територіальної громади. Якщо дії

будуть спрямовані на взаємодію з населенням тільки через цифрові ресурси, то така робота може виявитись не досить ефективною.

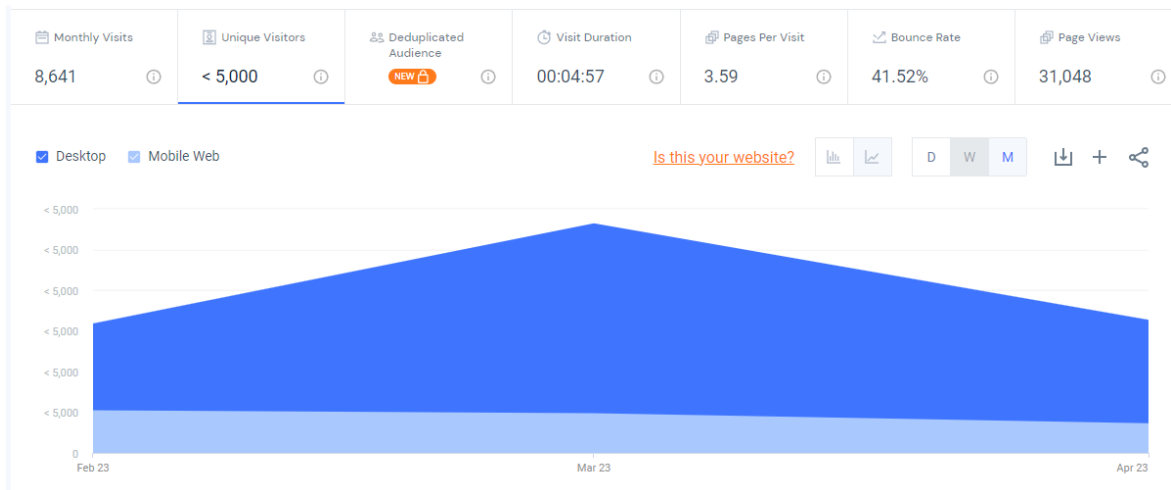

Рис.3.1 Статистика відвідувань сайту Менської міської ради[3]

- Так, наприклад, в фейсбук і телеграмі середні перегляди на постах в цих соц. мережах складають 2000, а кількість автентичних користувачів на сайті складає менше 5000 відвідувачів за даними сайту pro.similarweb.[3] Отже, велика кількість людей, особливо старшого віку може бути не проінформовано щодо правил дотримання благоустрою. В Менській громаді станом на 2021 рік проживало 27.023 людей з яких люди від 61 і старше становлять 7.956 (30,4%).[20]

- Відділу цифрових трансформацій та комунікацій Менської міської ради на офіційному сайті Менської міської ради та в інших засобах масової інформації постійно висвітлювати інформацію про заходи в рамках акцій з благоустрою та озеленення населених пунктів Менської міської територіальної громади, а також висвітлити інформацію про негативний вплив на навколишнє середовище штучних пластмасових квітів, вінків, корзинок, тощо.[16] На сьогоднішній час цифрову технології є одним з вагомих інструментів впливу на людину. Завдяки правильній роботі відділу цифрових трансформацій та комунікацій можна: дати інформацію стосовно негативного впливу штучних виробів; створити екологічно спрямоване інформаційне середовище, пропагувати правильну інформацію стосовно благоустрою середовища.

Виходячи з бесіди з виконуючою обов'язки голови відділу житлово-комунального господарства, енергоефективності та комунального майна було отримано інформацію щодо проведення днів благоустрою; сміттєзвалищ, їх

контролю, фіксації і ліквідації. Так, протидія утворенню стихійних сміттєзвалищ ведеться силами КП «Менакомунпослуга» і спеціальною комісією від відділу житлово-комунального господарства, енергоефективності та комунального майна. Для того щоб провести ліквідаційні заходи спеціальна комісія фіксує сміттєзвалище, проводить вимірювання обсягів відходів, заміряє площу несанкціонованих сміттєзвалищ, дає оцінку щодо його ліквідації. Після дій комісії КП «Менакомунпослуга» займається ліквідацією або локалізацією стихійних сміттєзвалищ. За даними екомапи та зібраної інформації на території Менщини в 2021 році знаходилось 9 стихійних сміттєзвалищ. Так, 2 по сміттєзвалища знаходиться в Мені, Макошино та Покровському і по 1 в Стольному та в Куковичах. Результатами роботи за словами в. о. голови комунального відділу в 2021 році стала ліквідація стихійного сміттєзвалища в с. Величківка, локалізація несанкціонованого сміттєзвалища в селі Куковичі та локалізація сміттєзвалища на околицях м. Мена. Отже, на початок 2022 року можна констатувати про знаходження на території Менської об'єднаної територіальної громади 6 існуючих сміттєзвалищ, 2 локалізованих та 1 повністю ліквідованого.

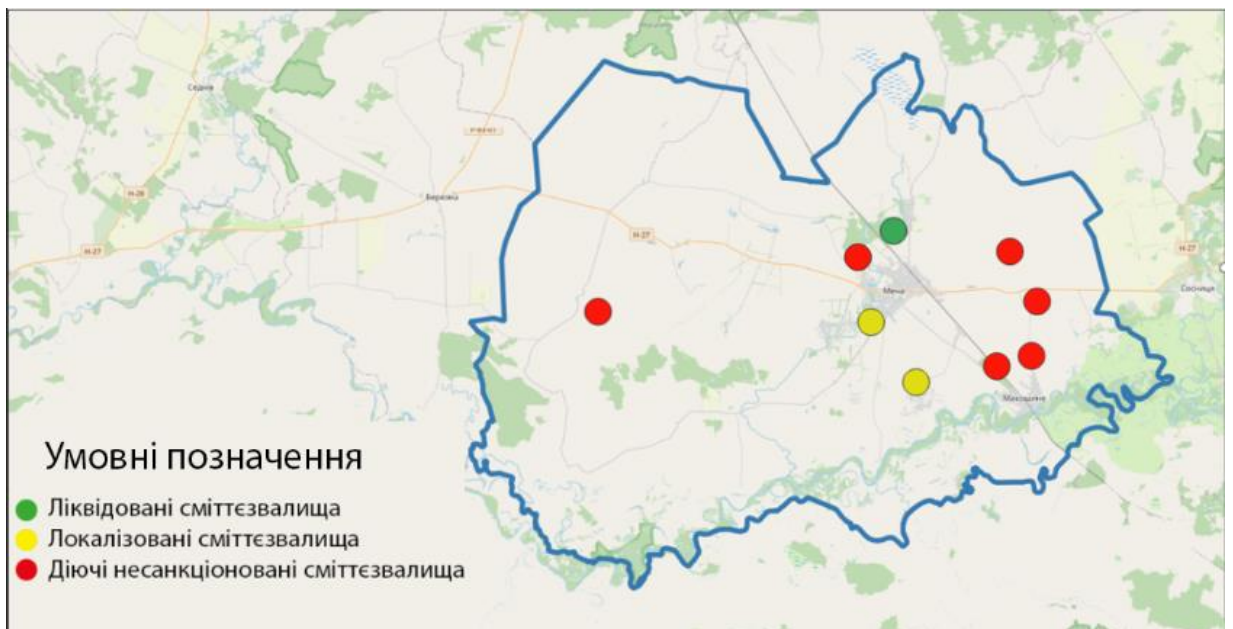

Рис.3.2 Картохема розташування несанкціонованих сміттєзвалищ

Рис.3.3 Несанкціоновані сміттєзвалища

Одними з найперших пунктів програми було проведення весняно-літньої та осінньої акції з благоустрою та озеленення населених пунктів Менської міської територіальної громади. Ці заходи не були реалізовані в 2021 році, через масштабну пандемію Менщина перебувала в червоній і жовтій зоні, при яких проведення масових заходів заборонялося.[7]

Для реалізації програми потрібно було 2 990 000 грн.[15] і згідно бюджету Менська міська рада видала ту ж суму, так гроші згідно звіту Директора КП «Менакомунпослуга» гроші були витрачені на нарахування заробітної платні 1 031 365 паливо-мастильні матеріали та запчастини 835 895, 402 232 грн. на адміністративні витрати, 368 981 грн. на придбання витратних матеріалів та інвентарю 245 070 грн. екологічний податок, на проведення екологічних заходів було витрачено 48 873 грн. Разом вийшло – 2 932 416 грн.[16]

Таблиця 3.1

Бюджет «програми благоустрою та озеленення територій населених пунктів Менської міської територіальної громади на 2021 рік»[16]

№ п/п	Зміст заходу	Виконавець	Сума (тис.гри.)
1	Провести весняно-літньої та осінньої акцій з благоустрою та озеленення населених пунктів Менської міської територіальної	Міська Менська рада	40

	громади «За чисте довкілля» та днів благоустрою		
2	Утримання вулично-дорожньої мережі	КП «Менаконмунпослуга»	950,00
3	Утримання та ремонт зелених насаджень	КП «Менакомунпослуга»	900,00
4	Санітарна очистка та прибирання	КП «Менакомунпослуга»	1000
5	Інші послуги з благоустрою	КП «Менакомунпослуга»	100
6	Разом		2990,00

3.2 Аналіз «програми розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення малих річок та водойм на території менської міської територіальної громади»

Необхідність розробки програми розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення малих річок на території Менської міської територіальної громади на 2022-2025 роки була викликана через проблеми у санітарному стані, гідрологічному режимі, ландшафтній структурі басейнів малих річок Менщини.[18] Так, лабораторні дослідження здійснені на виявлення перевищень показників пріоритетних та специфічних речовин Деснянським басейновим управлінням по р. Мена зафіксували недостатній рівень розчиненого кисню в липні, серпні та вересні 2021; 3,52 мгО₂/дм³, 3,52 мгО₂/дм³ і 3,20 мгО₂/дм³, в той час як норма не нижче 4 мгО₂/дм³. За січень 2022 зафіксовано перевищення нітрогену нітритного на 1,14 ГДК норм показник 3,3 мг/дм³ листопаді 2021 року було зафіксовано перевищення ХСК на 1,09 ГДК. ХСК не повинно перевищувати 30 мгО₂/дм³ В період лютого-червня 2022 було виявлено в річці Мена перевищення ртуті і її сполук в 2 рази ГДК.[24]

Таблиця 3.2

Деякі гідрохімічні показники р. Мена [24]

Назва показника	Показник	Норма
Розчинений кисень (07.21)	3,52 мгО ₂ /дм ³	≥4 мгО ₂ /дм ³
Розчинений кисень (08.21)	3,52 мгО ₂ /дм ³	≥4 мгО ₂ /дм ³
Розчинений кисень (09.21)	3,20 мгО ₂ /дм ³	≥4 мгО ₂ /дм ³
ХСК (12.21)	31,09 мгО ₂ /дм ³	30≥ мгО ₂ /дм ³

Нітроген нітритний (01.2022)	3,44 мг/дм ³	3,3 мг/дм ³
Ртуть і її сполуки (02.2022 – 06.2022)	0,001 мг/м ³	0,0005 мг/м ³

На території Менського округу знаходиться 15 малих річок річка Мена довжиною 43 км; річка Рівчак довжиною 11,9 км, річка Дягова довжиною 23 км; річка Сперш довжиною 8,46 км; річка Берествиця довжиною 11,0 км; річка Стара Десна довжиною 18 км; річка Пулка довжиною 15,9 км; річка Веприк довжиною 7,5 км; річка Десенка довжиною 4,3 км, річка Кривуша довжиною 6,6 км; річка Блистовенька довжиною 6,06 км; річка Титовка довжиною 5,06 км, річка Лож довжиною 2,12 км; річка Бехова довжиною 5,11 км; річка Картань довжиною 8,9 км. [18]

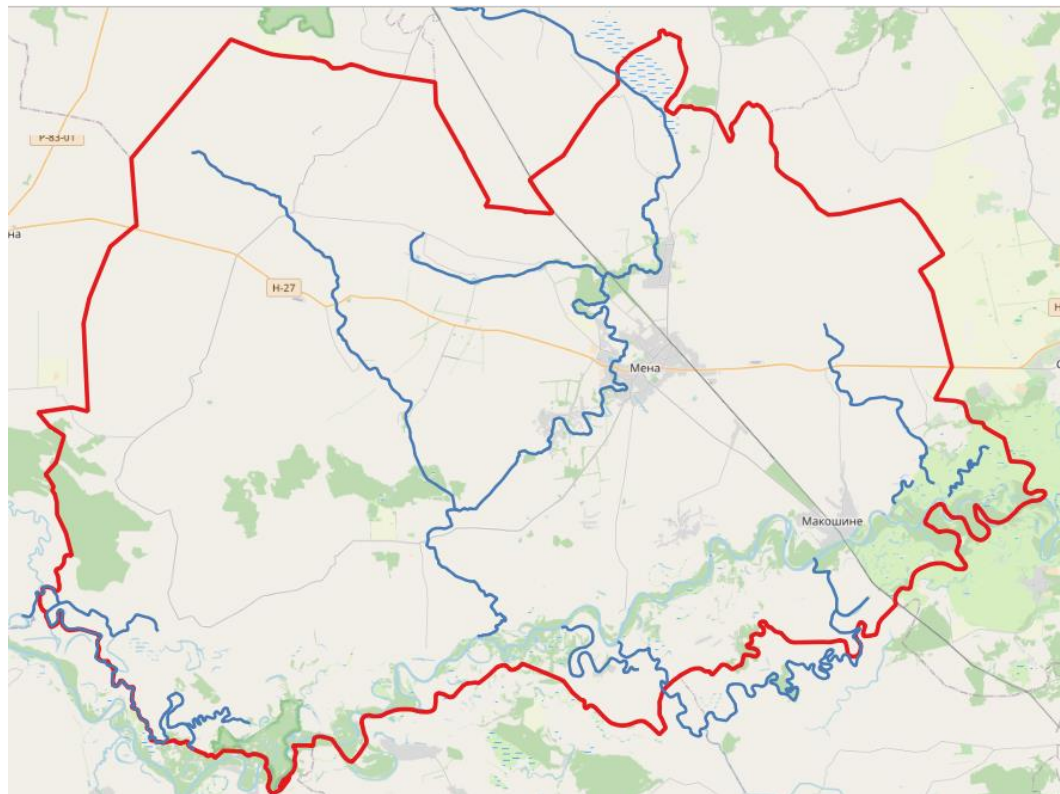

Рис.3.4 Річки, що планувалось покращити

Аналіз стану малих річок та їхніх водозборів показав, що більшість із них замулені, виснажені та на значному площі заросли чагарником і болотною рослинністю. Мережа водотоків Менської міської території належить до басейну річки Десна. Малі річки становлять більшу частину мережі водотоків Менської територіальної громади, але вони володіють найменшою здатністю до самоочищення порівняно з більшими водотоками. Район басейну річки Десна в

межах територіальної громади - це територія, де водні об'єкти перебувають під тиском внаслідок інтенсивного сільського господарства з високим рівнем антропогенного впливу.[18]

В основі реалізації програми покладено принцип об'єднання зусиль органів державного управління, місцевих органів влади та неурядових організацій для розв'язання проблем, пов'язаних із незадовільним санітарним, екологічним та гідрологічним станом малих річок та їх водозборів в окрузі.[18]

Програму пропонувалося реалізовувати поетапно. Перший етап 2022-2023 роки - першочергові заходи. Основні завдання цього етапу:

- Реалізація першочергових заходів з розчищення русел річок і поліпшення їх гідрологічного та санітарного стану на водозбірних площах малих річок.[18] Такі роботи зможуть посприяти покращенню екологічного стану, відновлення природної дренажності території, покращення інженерно-геологічної і гідрогеологічної ситуації, ґрунтів, флори та фауни. Розчистка русла збільшує пропускну здатність водотоку і зменшує його шорсткість, знижуючи ризик великих повеней на прилеглих територіях. Загалом, очищення русла компенсує негативні антропогенні процеси, такі як замулювання та обліління струмків, спричинені різними видами діяльності людини в руслі та на водозбірній площі. Основна позитивна роль зачищення русла пов'язана зі швидкою реакцією річки на механічні зміни об'єму русла, майже миттєвим досягненням очікуваних результатів, зникненням сміття, замулювання та водної рослинності, пониженням рівня поверхневих і ґрунтових вод.

- Поліпшення прибережних захисних зон і створення захисних насаджень уздовж річок.[18] Завдяки створення захисних насаджень та поліпшенню прибережних зон ґрунт, який знаходиться уздовж берегів буде менш схильний до ерозійних процесів. Насадження можуть зменшувати забруднення вод, шляхом затримання забруднюючих речовин. Захисні смуги будуть сприяти затриманні води та зменшити її рух, що може зменшити ризики масштабних повеней. Проте чи необхідно створювати захисні насадження вздовж річок? На багатьох річках, особливо тих, що впадають в Десну насадження вздовж річок представлені в досить значній кількості. Проблемна ділянка наявна біля річки Дягова(див. додаток 1), але

також під питанням створення там захисних насаджень, адже там і так є лісові насадження. Таким чином, цей захід можна і не впроваджувати

- відновлення витоків річок і природних джерел та відновлення сприятливих гідрологічних і санітарних умов.[18] Відновивши витoki річок можна покращити якість поверхневих вод, зробити річки більш повноводними, зменшити явища заболочувань на деяких ділянках.

Другий етап 2024-2025 рр.– продовження реалізації довгострокових і пріоритетних заходів:

- реалізація перспективних заходів з очищення русел річок та поліпшення гідрологічних і санітарних умов;

- реалізація заходів з благоустрою річок.[18]

Одним із методів реалізації програми є створення інформаційного простору щодо комплексного управління водними ресурсами та збереження біорізноманіття і підвищення екологічної обізнаності населення.

Заходи зі створення інформаційного простору дадуть змогу з дитячих років виховувати покоління, яке зможе правильно відноситись до природи, та правильно ставитись до використання водних ресурсів. Регулярна актуальна інформація для громадян громади допоможе сформува ти правильне уявлення щодо користування річками і можливо це якісно та кількісно вплине на зменшення забруднення, як берегів річок, так і безпосередньо самих водних об'єктів.

На програму «розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення малих річок та водойм на території Менської міської територіальної громади» при формуванні місцевого бюджету було виділено 100 000 грн.. За словами голови відділу земельних відносин агропромислового комплексу та екології гроші було перенаправлено на підтримку заходів громадського порядку та безпеки.

Таблиця 3.3

Бюджет «програми розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення малих річок та водойм на території менської міської територіальної громади» [18]

п/н	Заходи	2022 р., тис. грн	2023 р., тис. грн	2024 р., тис. грн	2025 р., тис. грн
1	Розчищення русел річок і покращення їх гідрологічного та санітарного стану.	550	440	280	270
2	Розчищення та благоустрій водойм (видалення дерев, прибирання сміття, укріплення берегів)	120	160	100	40
3	Покращення загальної гідрологічної ситуації в водозбірних басейнах малих річок (ремонт гідротехнічних споруд, дамб, та шляхів вдовж берегів)	200	100	50	50
4	Упорядкування прибережних захисних смуг та створення захисних насаджень вздовж річок.	350	150	140	170
5	Відновлення сприятливого гідрологічного та санітарного стану річок шляхом відродження їх витоків та природніх джерел, розчищення та облаштування природних джерел	270	175	100	140
6	Виконання робіт по догляду за річками	160	125	130	140
7	Облаштування водопою для худоби	190	50	50	50
8	Виготовлення проектно-кошторисної документації на вище передбачені види робіт	100	50	50	50
Всього 5 000 000 грн:		1940	1250	900	910

Враховуючі, те що річкам Менщини не потребуються заходи з упорядкування прибережних захисних смуг та створення захисних насаджень вздовж річок, на цьому пункті можна заощадити. Також дивним виглядає пункт «облаштування водопою для худоби», він не згадувався попередньо в програмі і з'явився тільки в кінцевому етапі в цій таблиці, цей пункт також можна прибрати або ж виділити якусь невелику суму замість 340 тисяч . Так, для 4 і 7 пункту пропонується виділити 50 тис. гривень максимум. Таким чином на виконання програми «розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення малих річок та водойм на території менської міської територіальної громади» можна витратити замість 5 млн гривень тільки 4 мільйони.

3.3 Аналіз «програми заліснення малопродуктивних земельних угідь Менської територіальної громади на 2022-2025 роки»

«Програма заліснення малопродуктивних земельних угідь Менської територіальної громади на 2022-2025 роки» була прийнята в 2021 році і була покликана забезпечити збалансований розвиток лісового господарства з метою підвищення екологічних, соціальних та економічних функцій лісів на території, а також захист і збереження лісів та прилеглих до них екосистем.[17]

Як уже писалось вище, територія Менщини заліснена всього на 9%, в той час як залісненість Чернігівської області становить 20,9%, а оптимальні показники для області – 21,3%. [5]

Як зазначає Менська міська рада у межах програми розробляються показники розвитку лісового господарства в місцевих громадах на основі принципу безперервного сталого використання лісових ресурсів та за рахунок лісовідновлення територій і прибережних зон, які більше не використовуються для сільськогосподарської діяльності через деградацію земель, задля збільшення лісистості місцевих громад та покращення якісної структури посаджених лісів.[17]

У період з 2022 по 2025 роки буде частково розв'язано проблему виділення лісокористувачам усіх лісів, зареєстрованих на державних землях, що не використовуються, а також збільшення лісистості та покращення якісної структури лісових насаджень у територіальних громадах, лісовідновлення малопродуктивних земель, порушених земель та створення захисних лісових насаджень уздовж автомобільних доріг.[17]

Протягом 2021 року повинні бути вирішувати такі завдання:

- Інвентаризація лісових ресурсів. Інвентаризація зможе надати інформацію про розмір лісових ресурсів, їхню структуру, склад і розподіл деревних порід у лісі.[17] Завдяки інвентаризації можна здійснювати більш ефективне планування й управління лісовими ресурсами.

- Сприяння реалізації ініціатив державних органів, що залучають населення, особливо молодь, до заходів зі збереження, захисту і лісовідновлення лісів і земель для лісовідновлення та заліснення.[17] Такого роду ініціативи ведуть

до збільшення екологічної обізнаності громадськості та покращенні розуміння функціонування екосистем. Залучаючи населення до такого роду заходів можна заощадити певні кошти для оплати праці та перенаправити їх для купівлі додаткової кількості саджанців дерев.

- Планується зібрати інформацію про наявність (площу та місце розташування) самосійних лісів і земель для лісовідновлення та лісорозведення, розробити дорожню карту щодо використання виявлених земельних ділянок для лісовідновлення (наприклад, передання таких ділянок державним лігоспам і лісництвам).[17] Інформація про лісі та потенційно придатні території буде дуже корисною для подальших робіт з розробки планів по залісненню території та лісогосподарському використанню. Дорожня карта земельних ділянок зможе дати розуміння структури лісового покриву та розподілу лісових площ. Карту можна використовувати для моніторингу змін у лісовому покриві, деградацію лісів, вирубки, ураження дерев шкідниками і тд.

Виходячи з бесіди з головою відділу земельних відносин, агропромислового комплексу було надано таку інформацію – в травні 2022 року було висаджено 16 тис. сосен 300 дубів, 300 берез, 300 кленів 300 ясенів та 200 лип на ділянці в 2 га. Захід було реалізовано за безкоштовної участі працівників Менської міської ради та громадськості, також допомога була здійснена за участі березнянського лісництва ДП «Чернігівське лісове господарство», ДП «Сновськрайагролісгосп», ДП «Корюківське лісове господарство» та ДП «Новгород-сіверське лісове господарство», ці лісогосподарства надали на безкоштовній основі саджанці дерев.

Важливим заходом для створення більшої кількості лісових масивів стало рішення 32 сесії 8 скликання від 24.03.2023 про передачу 2 ділянок колишніх земель сільськогосподарського призначення площею 2,86 га та 8 га до рекреаційного фонду. В подальшому ці ділянки планується заліснити.

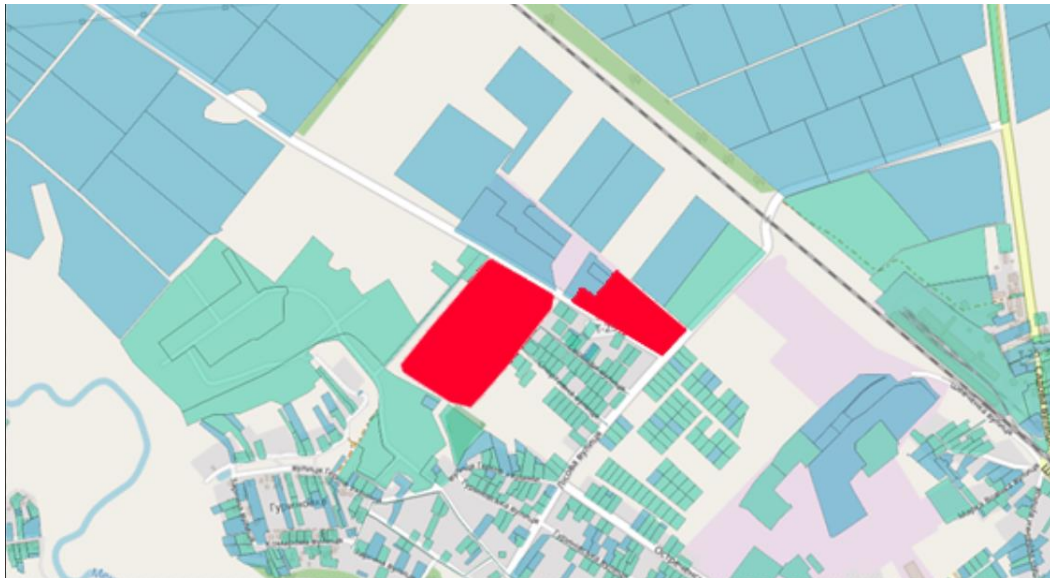

Рис.3.5 Ділянки, що плануються заліснити

Бесіда з лісничим ДП «Менарайагролісництво» дала зрозуміти, що в Межах Менської ОТГ знаходиться 9234,9 га земель вкритих лісовими насадженнями, при цьому 4690,6 га належать ДАСП «Менарайагролісництво» та 4544,3 га Держлісагенству. Основними лісоутворюючими породами є: сосна – 23,5%, осика – 9,7%, дуб – 8,2%, береза – 5,5%, вільха – 4,6%.

Рис.3.6 Картосхема лісових насадження Менської ОТГ

На програму «заліснення малопродуктивних земельних угідь Менської територіальної громади на 2022-2025 роки» не було виділено коштів.

Бюджет «програми заліснення малопродуктивних земельних угідь Менської територіальної громади на 2022-2025 роки»[17]

п/н	Заходи	2022 р., тис. грн	2023 р., тис. грн	2024 р., тис. грн	2025 р., тис. грн
1	Проведення інвентаризації лісів, виявлення малопродуктивних та порушених земель, які можливо використати під заліснення, виготовлення проектів відведення визначених земель	20,00	20,00	20,00	20,00
2	Закупівля саджанців та заліснення площ.	170,00	170,00	170,00	170,00
3	Догляд та збереження молодих насаджень	10,00	10,00	10,00	10,00
Всього 800000 грн:		200,00	200,00	200,00	200,00

Якщо припустити, що на потреби програми виділялись в повній мірі кошти, то можна було б закупити саджанці дерев від 25 см до 40 см і відповідно до пропорцій: сосна – 45,6%, осика – 18,8%, дуб – 15,9%, береза – 10,8%, вільха – 8,9%.

В рік буде купуватись сосни на 77 520 грн. сосна звичайна коштує 5 грн. за шт., на 77 520 грн вийде 15504 саджанців за 3 роки вийде 46 512 шт. в 25 см.

Осики в рік буде купуватись на 31960 грн 10 грн за шт. і вийде 3196шт осики за 3 роки 9588 саджанців осики в 40 см

Дуба рік буде купуватись дуб на 27030 грн 5 грн. за шт. і вийде 5406шт. а за 4 роки вийде 16 218 саджанців дуба в 25 см.

Берези в рік буде купуватись берези на 18360 грн 5 грн. за шт. і вийде 3672шт. за 3 роки вийде 11 016 саджанців берези в 25 см.

Вільхи рік буде купуватись вільхи на 15130 грн. за 5 грн. за шт. і вийде 3026шт., а за 3 роки вийде придбати 9 078 саджанців вільхи в 25 см.

В цілому 82 502 шт. Враховуючи минуле засадження, на 1 га потрібно 8700 дерев, то за допомогою програми можна буде підвищити лісистість вистачить на 11,5 гектарів або на 0,15%. Для збільшення відсотку лісистості хоча б до 1 потрібно буде збільшити бюджет з 800 тис. грн. до 4800тис. грн.

3.4 Аналіз бюджетних витрат Менської міської ради

В грудні 2019 до COVID 19 бюджетні видатки на різні сфери Менської міської ради склали 166 807,800 тис. грн. і відносно секторів бюджет ділився так: державне управління – 17 118,300 тис. грн. в цю категорію увійшли і заходи спрямовані на фінансування міської ради, селищних рад, різного роду забезпечення і тд.; на соціальне забезпечення планувалось витратити 9 778,200 тис. грн., сюди входили утримання соціальних служб, забезпечення послугами маломобільних громадян, які не здатні до самообслуговування у зв'язку з похилим віком, хворобою, інвалідністю і тд., спорт – 262,000 тис. грн. сюди входить проведення тренувань і змагань з олімпійських і неолімпійських видів спорту; комунальні заходи – 7 240,000 тис. грн. сюди входить забезпечення функціонування житлово-комунальних підприємств, відшкодування різниці між розміром ціни (тарифу) на житлово-комунальні послуги і тд.; землеустрій – 735,000 тис. грн. сюди входять заходи землеустрою; містобудівництво – 1 640,000 тис. грн. сюди входить планування забудови територій; транспорт – 2 700,000 тис. грн. до категорії входить утримання та розвиток інших об'єктів транспортної інфраструктури та регулювання цін місцевого транспорту; екологічна сфера – 3 516,000 тис. грн. заходи спрямовані на благоустрій, покращення якості води, утилізацією відходів, енергозбереження; сфера надзвичайних ситуацій – 2 650,000 тис. грн. сюди входить забезпечення діяльності місцевої пожежної охорони, ліквідація надзвичайних ситуацій; освіта – 98 059,800 тис. грн. утримання всіх закладів освіти, підтримка дитячо-юнацьких гуртків; культура – 12 124,000 тис. грн. сюди входить утримання будинків культури, бібліотек, музеїв, проведення культурних заходів і тд.; охорона здоров'я – 4 634,500 тис. грн. субвенція з місцевого бюджету на здійснення медичних заходів; інші заходи – 6 350,000 тис. грн. сюди входять інші субвенції з місцевого бюджету.[13]

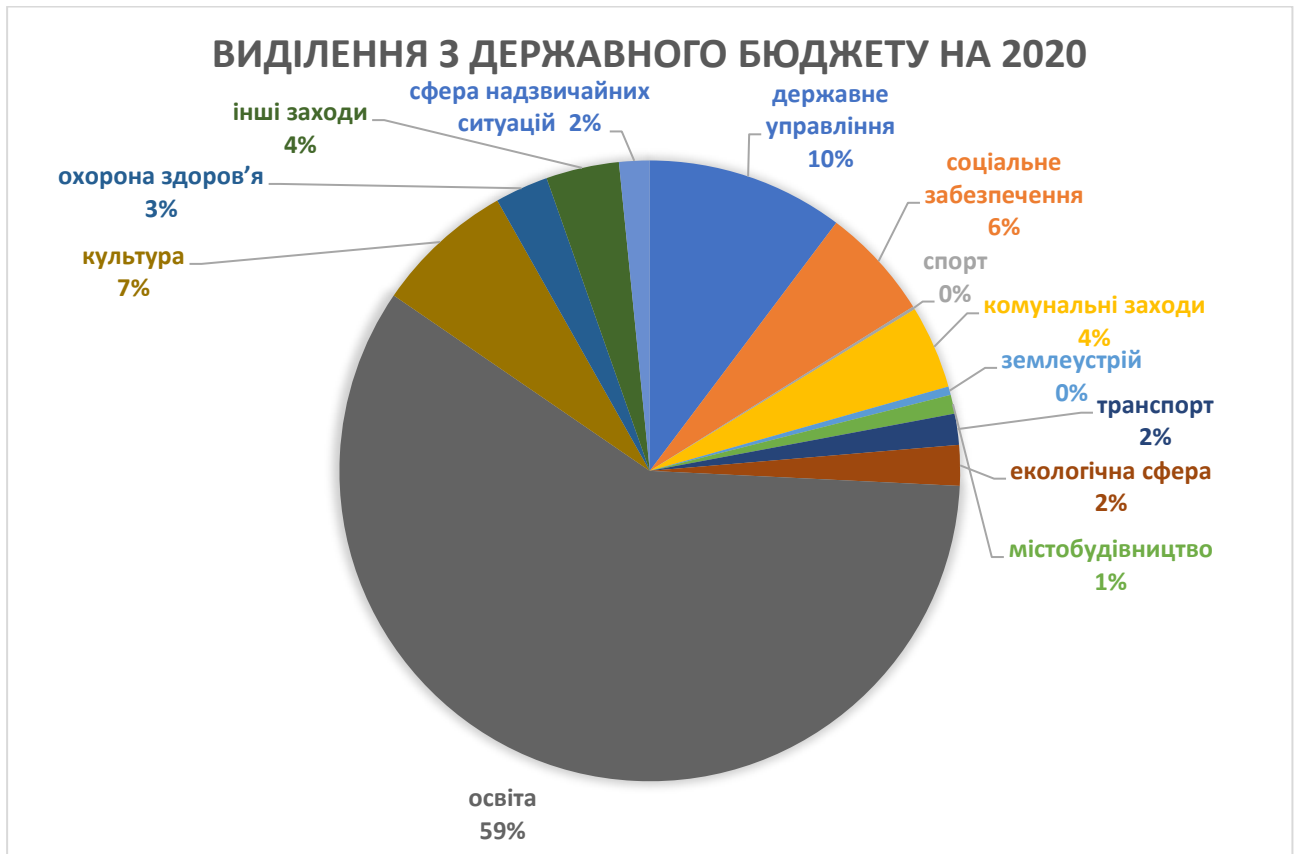

Рис.3.7 Виділення з державного бюджету на 2020[13]

В грудні 2020 року в період COVID 19 бюджетні видатки на різні сфери Менської міської ради склали 209 813,075 тис. грн. і відносно секторів бюджет ділився так: державне управління – 26 761,500 тис. грн. в цю категорію увійшли і заходи спрямовані на фінансування міської ради, селищних рад, різного роду забезпечення і тд.; на соціальне забезпечення планувалось витратити 13 268,200 тис. грн., сюди входили утримання соціальних служб, забезпечення послугами маломобільних громадян, які не здатні до самообслуговування у зв'язку з похилим віком, хворобою, інвалідністю і тд., спорт – 196,000 тис. грн. сюди входить проведення тренувань і змагань з олімпійських і неолімпійських видів спорту; комунальні заходи – 7 250,000 тис. грн. сюди входить забезпечення функціонування житлово-комунальних підприємств, відшкодування різниці між розміром ціни (тарифу) на житлово-комунальні послуги і тд.; землеустрій – 175,000 тис грн. сюди входять заходи землеустрою; містобудівництво – 790,000 тис. грн. сюди входить планування забудови територій; транспорт – 1 930,000 тис. грн. до категорії входить утримання та розвиток інших об'єктів транспортної

інфраструктури та регулювання цін місцевого транспорту; екологічна сфера – 3 551,500 тис. грн. заходи спрямовані на благоустрій, покращення якості води, утилізацією відходів енергозбереження, покращення стану водойм; сфера надзвичайних ситуацій – 3 077,300 тис. грн. сюди входить забезпечення діяльності місцевої пожежної охорони, ліквідація надзвичайних ситуацій; освіта – 137 948,375 тис. грн. утримання всіх закладів освіти, підтримка дитячо-юнацьких гуртків; культура – 13 589,200 тис. грн. сюди входить утримання будинків культури, бібліотек, музеїв, проведення культурних заходів і тд.; охорона здоров'я – 2 531,000 тис. грн. здійснення багатопрофільної допомоги, здійснення медичних заходів; інші заходи – 2 735,000 тис. грн. сюди входять інші субвенції з місцевого бюджету.[15]

Рис.3.8 Виділення з державного бюджету на 2021[15]

В грудні 2021 року в період послаблення протиепідемічних заходів бюджетні видатки на різні сфери Менської міської ради склали 246 917,514 тис. грн. і відносно секторів бюджет ділився так: державне управління – 25 055,530 тис. грн. в цю категорію увійшли і заходи спрямовані на фінансування міської ради,

селищних рад, різного роду забезпечення і тд.; на соціальне забезпечення планувалось витратити 16 514,816 тис. грн., сюди входили утримання соціальних служб, забезпечення послугами маломобільних громадян, які не здатні до самообслуговування у зв'язку з похилим віком, хворобою, інвалідністю і тд., спорт – 145,000 тис. грн. сюди входить проведення тренувань і змагань з олімпійських і неолімпійських видів спорту; комунальні заходи – 7 112,100 тис. грн. сюди входить забезпечення функціонування житлово-комунальних підприємств, відшкодування різниці між розміром ціни (тарифу) на житлово-комунальні послуги і тд.; землеустрій – 100,000 тис. грн. сюди входять заходи землеустрою; містобудівництво – 1350,000 тис. грн. сюди входить планування забудови територій; транспорт – 3 355,000 тис. грн. до категорії входить утримання та розвиток інших об'єктів транспортної інфраструктури та регулювання цін місцевого транспорту; екологічна сфера – 4 593,800 тис. грн. заходи спрямовані на благоустрій, покращення якості води, утилізацією відходів покращення стану водойм; сфера надзвичайних ситуацій – 3 591,123 тис. грн.; освіта – 162 227,691 тис. грн. утримання всіх закладів освіти, підтримка дитячо-юнацьких гуртків; культура – 18 192,704 тис. грн. сюди входить утримання будинків культури, бібліотек, музеїв, проведення культурних заходів і тд.; охорона здоров'я – 3 028,350 тис. грн. здійснення багатопрофільної допомоги, здійснення медичних заходів; Інші заходи громадського порядку та безпеки – 547,154 тис. грн. формування та підтримка територіальної оборони; інші заходи – 2183,600 тис. грн. сюди входять інші субвенції з місцевого бюджету.[14]

Рис.3.9 Виділення з державного бюджету на 2022[14]

В грудні 2022 року в період повномасштабного вторгнення бюджетні видатки на різні сфери Менської міської ради склали 249 097,675 тис. грн. і відносно секторів бюджет ділився так: державне управління – 23 049,168 тис. грн. в цю категорію увійшли і заходи спрямовані на фінансування міської ради, селищних рад, різного роду забезпечення і тд.; на соціальне забезпечення планувалось витратити 15 784,522 тис. грн., сюди входили утримання соціальних служб, забезпечення послугами маломобільних громадян, які не здатні до самообслуговування у зв'язку з похилим віком, хворобою, інвалідністю і тд., спорт – 100,000 тис. грн. сюди входить проведення тренувань і змагань з олімпійських і неолімпійських видів спорту; комунальні заходи – 9 447,723 тис. грн. сюди входить забезпечення функціонування житлово-комунальних підприємств, відшкодування різниці між розміром ціни (тарифу) на житлово-комунальні послуги і тд.; містобудівництво – 250,000 тис. грн. сюди входить планування забудови територій; транспорт – 5 228,730 тис. грн. до категорії входить утримання та розвиток інших об'єктів транспортної інфраструктури та регулювання цін місцевого транспорту;

екологічна сфера – 2 562,746 тис. грн. заходи спрямовані на благоустрій, покращення якості води, утилізацією відходів; сфера надзвичайних ситуацій – 3 360,662 тис. грн.; освіта – 149 941,875 тис. грн. утримання всіх закладів освіти, підтримка дитячо-юнацьких гуртків; культура – 17 314,500 тис. грн. сюди входить утримання будинків культури, бібліотек, музеїв, проведення культурних заходів і тд.; охорона здоров'я – 5 634,330 тис. грн. здійснення багатопрофільної допомоги, здійснення медичних заходів; Мобілізаційна заходи і підготовка – 572,000 тис. грн; Інші заходи громадського порядку та безпеки – 12 705,000 тис. грн. підтримка територіальної оборони, підвищення обороноздатності та безпеки населених пунктів Менської міської територіальної громади в умовах воєнного стану; інші заходи – 3 120,600 тис. грн. сюди входять інші субвенції з місцевого бюджету. [14]

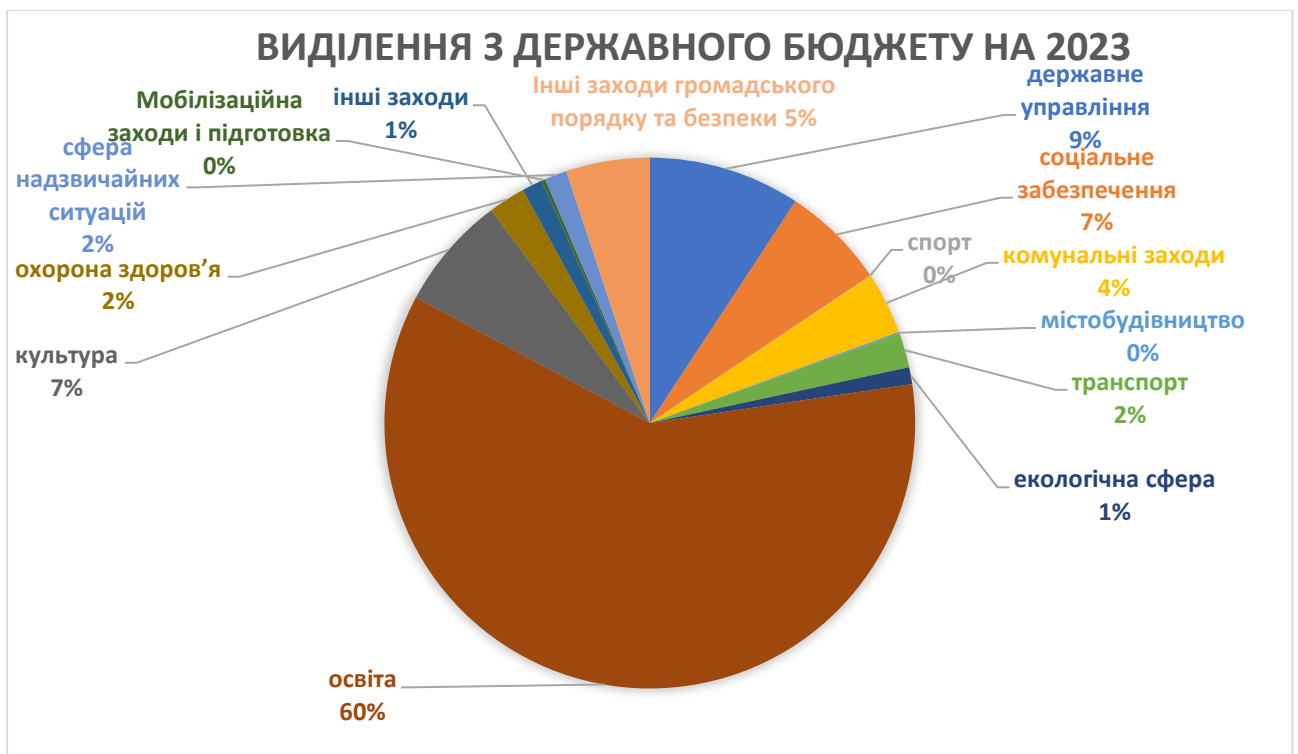

Рис.3.10 Виділення з державного бюджету на 2023[14]

Виходячи з даних найбільш фінансованою сферою в Менській об'єднаній територіальній громаді 2020-2023(див. додаток є освіта, вона найбільше фінансується від 58,79% до 65,42% витрат іде на освіту в залежності від років; на другому місці державне управління на нього припадало від 9,25 до 12,52%; наступний пункт це культура на яку витрачається від 6,36% до 7,34%; далі іде соціальне забезпечення на яке витрачається від 5,86% і до 6,66%; після цього

комунальні заходи(період 2020-2022рр.) та пункт інші заходи громадського порядку та безпеки(2023р.), на комунальні заходи витрачалось від 2,87% до 3,89% бюджету, на другий пункт витрачалось від 0,23% до 5,1%.

Пандемія COVID-19 особливим чином не вплинула на розподіл бюджету так, наприклад, затрати на охорону здоров'я в цей час знизилися з 4 634,5тис. грн.і 2,78% на планований 2020рік до 2531тис. грн. і 1,18% на планований 2021 рік, на планований 2022 видатки трошки збільшили до 3028,35тис. грн. і 1,22%. Для комунально-екологічної сфери видатки навіть збільшили, але у відсотковому значенні вони зменшились, на планований 2020 видатки становили 3466тис. грн. і 2,11% від бюджету а на 2021рік 3451,5тис. грн.і 1,65%, на 2022рік 4493тис. грн. і 1,85% від бюджету. Отже, можна сказати, що пандемія негативно не вплинула на фінансування екологічної сфери.[21,13,15]

Війна завжди несе за собою негативні наслідки і фінансування місцевих програм і проєктів екологічного спрямування тому яскравий доказ. Так, до вторгнення на 2022 рік витрати на екологічну сферу склали 4593тис. грн. і 1,85%, а уже на планований 2023рік 2562,74тис. грн. і 1,03% від бюджету. При чому на деякі програми коштів взагалі виділено не було, програма «розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення малих річок та водойм на території менської міської територіальної громади» перестала фінансуватись. З приходом повномасштабного вторгнення підвищились витрати на інші заходи громадського порядку та безпеки або на підтримку територіальної оборони та підвищення обороноздатності та безпеки населених пунктів Менської міської територіальної громади в умовах воєнного стану, в 2022 році на це витрачалось 547,15тис. грн., а на 2023 витрати склали 12705тис. грн. 5,10% від загального бюджету. В 2023 також з'явився пункт мобілізаційні заходи і підготовка, на нього встановлені витрати в розмірі 572тис. грн. і 0,23% від бюджету. Слід зазначити, що до планованого 2022 року затрат на або на підтримку територіальної оборони та підвищення обороноздатності та безпеки населених пунктів взагалі не виділялось. Кошти, що були урізані за рахунок екологічної сфери пішли саме на ці два останні пункти бюджету.[13-15]

Рис. 11 Фінансування екологічної сфери на 2020-2023рр.[13-15,21]

Одним із шляхів вирішення проблеми недостатнього фінансування може бути перегляд бюджету Менської об'єднаної територіальної громади. Наприклад, на 2023 витрати на освітню сферу склали 149941,875 тис. гривень і присутні занадто великі витрати, так на заохочення та призи планується витратити 391,09тис. грн., що не є доцільним.[14,19] Цю суму можна скоротити в 2 або 1,5 рази і направити ці кошти на фінансування екологічної сфери.

ВИСНОВКИ

На основі наших досліджень ми пропонуємо:

1. Скоротити витрати для виконання «програми розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення малих річок та водойм на території Менської міської територіальної громади» шляхом скорочення витрат для 4 і 7. Таким чином, на виконання програми можна витратити замість 5 млн гривень тільки 4 мільйони.
2. Збільшити фінансування для «програми заліснення малопродуктивних земельних угідь Менської територіальної громади на 2022-2025 роки» збільшити бюджет з 800 тис. грн. до 4800 тис. грн. Це дозволить за той же період збільшити лісистість не на 0,15%, а на 1%.
3. Передивитися бюджет Менської об'єднаної територіальної громади та збільшити витрати бюджетних коштів на екологічну сферу за рахунок освітньої і культурної сфери.
4. Створити повноцінну програму для покращення екологічної свідомості громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Modern ecological problems of the menshchyna and ways to solve them. Ecology is a priority : All-Ukrainian student English-speaking conference, Харків, 19 April 2023. Харків, 2023. P. 70–74.
2. Sewage pollution, declining ecosystem health, and cross-sector collaboration / S. L. Wear et al. Biological Conservation. 2021. Vol. 255. P. 109010. URL: <https://doi.org/10.1016/j.biocon.2021.109010>
3. Аналіз трафіку і доля ринку mena.cg.gov.ua. similarweb. URL: <https://www.similarweb.com/ru/website/mena.cg.gov.ua/#overview>.
4. Гафіяк О.В. Екологічна безпека несанкціонованих сміттєзвалищ в українських карпатах. Проблеми екології, раціонального природокористування та охорони навколишнього природного середовища.
5. Загальна характеристика лісів України. Державне агенство лісових ресурсів. URL: <https://forest.gov.ua/napryamki-diyalnosti/lisi-ukrayini/zagalna-harakteristika-lisiv-ukrayini> (дата звернення: 16.05.2023).
6. Іщук А. І. Обґрунтування проекту вилучення донних відкладів річки в системі екобезпеки регіону: А. І. Іщук: Студентський вісник НУВГП: зб. наук. праць. Рівне: НУВГП, 2019. Вип. 2(12). С. 32-34.
7. Карантинні заходи. Коронавірус в Україні. URL: <https://covid19.gov.ua/karantynni-zakhody>.
8. Карпенко, О. О, Муравкіна, М. О. Оцінка еколого-економічних наслідків від нераціонального використання пестицидів на регіональному рівні. Економічні інновації. 2012. № 48. С. 141–142.
9. Концептуальні підходи до удосконалення лісокористування в Україні (аналітична записка Українського інституту досліджень навколишнього середовища і ресурсів при Раді національної безпеки і оборони України). URL: <http://www.rainbow.gov.ua/news/18.html>.
10. Крут К. О. и др. Актуальність посилення адміністративної відповідальності за самовільне випалювання рослинності або її залишків. –

Харківський національний університет внутрішніх справ: 25 років досвіду та погляд у майбутнє (1994–2019 рр.): зб. тез доп. на міжнар. наук.-практ. конф. до 25-річчя створення ун-ту (м. Харків, 22 листоп. 2019 р.). Харків, 2019. С. 255-257., 2019.

11. Логутова Т. Г. Інноваційні проекти як інструмент рішення екологічних проблем промислових міст: Т. Г. Логутова: Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія : Економічні науки. 2016. Вип. 32(1). С. 297-300.

12. Мацюк О.Р, Березюк О.В. Сміттєзвалища та їхній вплив на довкілля. Актуальні питання охорони праці у контексті сталого розвитку та європейської інтеграції України : матеріали III Міжнар. науково-практ. інтернет-конф. студентів та молодих науковців, м. Харків, 9–11 листоп. 2022 р. Харків, 2022. С. 106–108.

13. Пояснювальна записка до рішення 2 сесії Менської міської ради восьмого скликання № 62 від 23 грудня 2020 року «Про бюджет Менської міської територіальної громади на 2021 рік». Мена : Менська міськрада.

14. Пояснювальна записка до рішення 27 сесії Менської міської ради восьмого скликання № 500 від 23 грудня 2022 року «Про бюджет Менської міської територіальної громади на 2023 рік». Мена : Менська міськрада.

15. Пояснювальна записка до рішення п'ятнадцятої сесії Менської міської ради восьмого скликання № 899 від 22 грудня 2021 року «Про бюджет Менської міської територіальної громади на 2022 рік». Мена : Менська міськрада.

16. Про заходи по благоустрою та озелененню територій населених пунктів Менської міської територіальної громади на 2021 рік : від 26.03.2021 р.

17. Програма заліснення малопродуктивних земельних угідь на 2022-2025 роки по Менській територіальній громаді : від 09.12.2021 р. № 794.

18. Програма розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення малих річок та водойм на території Менської міської територіальної громади на 2022-2025 роки : № 793.

19. Програма розвитку позашкільної освіти на 2022 – 2024 роки : від 09.12.2021 р. № 831.

20. Радослав Шарлея, Андрій Кавунець. Діагностування передумов місцевого розвитку. Мена, 2021. 3-22 с.

21. Рішення 26 грудня 2019 року № 700 Про бюджет Менської міської об'єднаної територіальної громади на 2020 рік. Мена : Мен. міськрада.
22. Сафранов, Т. А. and Шаніна, Т. П. and Приходько, В. Ю. and Філатова, О. А. (2017) Кластеризація як необхідна умова вирішення проблеми поводження з твердими побутовими відходами. Людина та довкілля. Проблеми неоекології, 3-4 (28). pp. 105-113. ISSN 2415-7678
23. Сортовипробування лісових порід в Україні: І. Патлай, П. Журова, Ю. Гайда [та ін.]: Лісівництво і агролісомеліорація. Х., 1999. – Вип. 96. С. 3-9.
24. Стан довкілля Чернігівської області. Чернігів : ЧЕРНІГ. ОБЛДЕРЖАДМІН., 2021.
25. Ткач В. П. Ліси та лісистість в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку. Український географічний журнал. 2012. № 2. С. 49–55.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Рис.12 Ерозійні процеси, р. Дягова

Бюджет Менської ОТГ на 2020-2023(тис.) [13-15,21]

Сфера	2020		2021		2022		2023	
	Витрачені кошти, тис.	% від бюджету	Витрачені кошти, тис.	% від бюджету	Витрачені кошти, тис.	% від бюджету	Витрачені кошти, тис.	% від бюджету
Державне Управління	17118,3	10,26	26761,5	12,52	25055,53	10,1	23049,17	9,25
Соціальне забезпечення	9778,2	5,86	13268,2	6,21	16515,82	6,66	15784,52	6,34
Спорт	262	0,15	196	0,09	145	0,06	100	0,04
Комунальні Заходи	7 240	4,34	7250	3,39	7112,1	2,87	9447,72	3,79
Землеустрій	735	0,44	175	0,08	100	0,04	0	0
Містобудівництво	1640	0,98	790	0,37	1350	0,54	250	0,10
Транспорт	2700	1,62	1930	0,9	3355	1,35	5228,73	2,10
Екологічна сфера	3516	2,11	3551,5	1,65	4593	1,85	2562,74	1,03
Освіта	98059,8	58,79	137948,38	64,5	162227,69	65,42	149941,87	60,20
Культура	12124	7,27	13589,2	6,36	18192,7	7,34	17314,5	6,95
Охорона здоров'я	4634,5	2,78	2531	1,18	3028,35	1,22	5634,33	2,26
Інші заходи	6350	3,81	2725	1,28	2183,6	0,88	3120,6	1,25
Сфера надзвичайних ситуацій	2650	1,59	3077,12	1,45	3591,12	1,45	3360,66	1,35

Інші заходи громадського порядку та безпеки	0	0	0	0	547,15	0,22	12705	5,10
Мобілізаційні заходи і підготовка	0	0	0	0	0	0	572	0,23

Ієрархічний розподіл бюджету Менської ОТГ на період 2020-2023рр. [13-15,21]

№	2020	2021	2022	2023
1	освіта	освіта	освіта	освіта
2	державне управління	державне управління	державне управління	державне управління
3	культура	культура	культура	культура
4	соціальне забезпечення	соціальне забезпечення	соціальне забезпечення	соціальне забезпечення
5	комунальні заходи	комунальні заходи	комунальні заходи	Інші заходи громадського порядку та безпеки
6	інші заходи	екологічна сфера	екологічна сфера	комунальні заходи
7	охорона здоров'я	сфера надзвичайних ситуацій	сфера надзвичайних ситуацій	охорона здоров'я
8	екологічна сфера	інші заходи	транспорт	транспорт
9	транспорт	охорона здоров'я	охорона здоров'я	сфера надзвичайних ситуацій
10	сфера надзвичайних ситуацій	транспорт	інші заходи	інші заходи
11	містобудівництво	містобудівництво	містобудівництво	екологічна сфера
12	землеустрій	спорт	Інші заходи громадського порядку та безпеки	Мобілізаційна заходи і підготовка
13	спорт	землеустрій	спорт	містобудівництво
14	Інші заходи громадського порядку та безпеки	Інші заходи громадського порядку та безпеки	землеустрій	спорт
15	Мобілізаційна заходи і підготовка	Мобілізаційна заходи і підготовка	Мобілізаційна заходи і підготовка	землеустрій